

A photograph of four camels resting on a vast, sandy desert landscape under a clear blue sky. The camels are equipped with colorful saddles and harnesses. One camel on the left is light-colored, while the others are brown. They are scattered across the sand dunes, some sitting up and others lying down.

VOLNÁ JÍZDA

Tunisko: tradice zapadané pískem

Domy v jámě pod zemí, prvotřídní doplňky z palmových listů nebo hotel, který si zahrál v nejznámějším sci-fi filmu všech dob... Zvědavým cestovatelům nabízí malá severoafrická země opravdu hodně.

Text a foto: Michael Fokt / Tunisko

Městu Douz se nepřezdívá „brána Sahary“ pro nic za nic: za posledními domy se táhne moře písku

Při pohledu ze střechy obchodu s berberskými koberci to celé připomíná pradávne katakomby či hodně sešlý kosmický přístav ze sagy Hvězdné války. Stará čtvrť tuniského hlavního města zvaná Medina je Mekkou všech, kdo chtějí poznat cvrkot v kolejkách starých tradic. Pod klenutými stropy zdejších průchodů i domů pulzuje překvapivě barvitý život. „Jen pojď a podívej se,“ zve mě do svého malého království muž sedící za otevřeným ohněm miniaturního autogenu.

Přímo před očima návštěvníků zlatnické dílny vytváří složité stříbrné šperky v orientálním stylu z něčeho, co na první pohled vypadá jako hromádka stříbrných pilin na vyhození. Při hodně blízkém zkoumání se promění v zásobu koleček, oválků a dalších tvarů pečlivě stočených ze stříbrných plíšků, majících v průměru sotva dva či tři milimetry. Postarší zlatník z nich sestavuje a nad ohněm svařuje přívěsky či náušnice s věkem získanou zručností a za pomoci pouhého zraku bez jakékoli lupy.

Liberální země

Do uliček krytých kamennými klenbami proniká světlo pouze malými mezerami u stropu a rozehrává malebnou hru paprsků jako v historickém filmu. Staré město pochází z devátého století a už čtyřicet let se vyhřívá na seznamu kulturních památek UNESCO spolu se svými náboženskými školami – madrasami –, které dnes slouží jako studentské koleje, mešitami včetně té az-Zitúna, hostící největší islámskou univerzitu, a dalšími sedmi stovkami památkových objektů. Mohly by mi muslimsky oděné dívky zapózovat pro snímek, v němž vycházejí z potměšlého zákoutí do jednoho z paprsků světla? „Ale jistě,“ překvapuje svou ochotou majitel kavárny, kde náctileté návštěvnice pokoušejí šíšu. „Jen rychle, musejí stihnout odpolední vyučování ve škole.“ Tunisko je vzhledem ke své poloze neuvěřitelně liberální zemí.

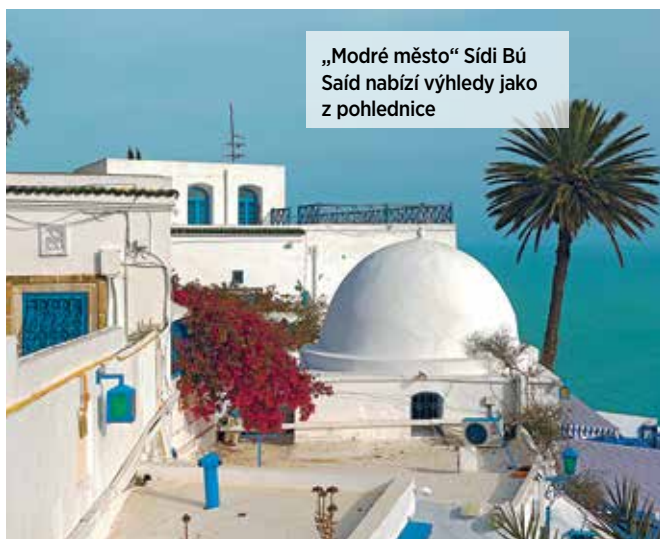
Zázraky z palmových listů

Pouliční trhy jsou v Tunisku něco jako živoucí krev starých měst, a kdo na nich

Stará čtvrť hlavního města Tunis má více než tisíciletou historii.

Řemeslníci na trzích vám na počkání vyrobí skoro všechno

„Modré město“ Sídí Bú Saíd nabízí výhledy jako z pohlednice

Voňavé osvěžení: tradiční kytička na přivítání

Hlavní město Tunis se pyšní vzornými paláci z koloniální éry

MODRÉ MĚSTO

Menší městečko Sídí Bú Saíd s asi 6000 obyvateli je známé svými modro-bílými domky, jež získaly své atraktivní zbarvení ve dvacátých letech minulého století.

► **Domy jsou vystavěné v osmanském a andalusském stylu**, protože sem v šestnáctém století prchali španělští muslimové.

► Místo ležící 20 km od hlavního města Tunisu získalo důležitost ve 13. století, kdy tu významný duchovní **Abú Saíd al-Bédží vystavěl svatyni**.

► Dnes se Sídí Bú Saíd chlubí tím, že tu **žije mnoho umělců**. V jeho uličkách díky tomu fungují **keramické, malířské a jiné ateliéry**, jejichž produkci je možné na místě koupit.

► Narodil se zde i tuniský prezident al-Bádží Qáid as-Sabsí, který zemřel letos 25. července ve věku 92 let. **Natáčel se tu rovněž film Angelika a sultán**.

► Do města není těžké dostat se na vlastní pěst, vlakem TGM to **z hlavního města trvá asi půl hodiny**. Kdo si chce užít pohodlí, může výlet podniknout v rámci zájezdu s některou cestovní kancelář.

Modro-bílý vzhled Sídí Bú Saíd chrání královský dekret

Výhled na starou čtvrť Tunisu ze střech okolních domů je zdejší atrakcí číslo jedna

nesrazí cenu nabízeného zboží alespoň na polovinu, platí přinejmenším za pošetilého. Platí to přitom stejnou měrou pro hlavní město jako pro jižní ostrov Džerba. I tady se však najde čestná výjimka – malý obchůdek v horním patře bílé omítnutého domku v jedné ze stísněných uliček hlavního džerbského města Húmt Súk, jehož majitel si je dobře vědom kvality svého zboží. Bělovlasý sedmdesátiletý košíkář Am Mohamed sedí na zemi, přidržuje si svazek vláken z palmových listů bosýma nohama a jeho ruce se míhají tempem, které se skoro nedá postřehnout.

Pletené zboží vyrábí už od svých dvanácti let, a než by řekl „súk“ — což je název pro obchodní uličku —, má v ruce místo vláken pevný provázek, jímž se chystá úhledně zakončit oválný košík podobný kabelce. „Palmové listy musejí deset dní pomalu schnout ve stínu, než z nich začnu plést. Hotové košíky jsou pak pevné, ale ohebné. Vůbec jim třeba nevadí, když se splácnou v zabaleném kufří. Doma získají zpět svůj tvar. Loni mi jedna paní přišla

ukázat košík, který si u mě koupila před deseti lety, a byl pořád dobrý,“ říká o svých výrobcích s pýchou.

Košíkářské umění se naučil od otce a sám je naučil všechny tři své syny — žádný z nich však nechce ve vedení dílničky pokračovat. Mohamed je sice mezi džerbskými řemeslníky pojmem, přesto hledá následovníka jen těžko. Je to stejné jako se spoustou jiných tradičních řemesel po celém světě. Prozatím tedy musí táhnout „káru“ řemesla, bez něhož se v minulosti neobešel nikdo od stavitelů domů a lodí po výrobce nábytku a domácí hospodyně, úplně sám. Alespoň že s prodejem mu pomáhá dcera Amel. „Když košík nebo kabelku kupuješ, musíš sledovat, jestli je pletení bez kazů, a kupovat jen předměty svázané přírodním palmovým provázekem

Nejen košíkářské řemeslo se tu předává z otce na syna.

Procházka po střechách je vítaným osvěžením pro místní i turisty

Do nové vesnice Matmata se přestěhovala jen část místních Berberů

Uvnitř domu je příjemný chládek a překvapivě útulno

Berberský dům má podobu jámy s pokoji vyhloubenými v jejich stěnách

V horách kolem Matmaty žili lidé dlouho téměř izolovaně od okolí.

a ozdobené pravou kůží — žádné nylonové nitě nebo koženka,“ shrnuje mladá žena v kostce pravidla správného nákupu.

Modrá je dobrá

Horký vítr se prohání prázdnými místnostmi, celami pro poutníky i nádvořími, jež vroubí arkády, a kolem poklidně poleťují menší hejna špačků. Celé místo vyzařuje auru majestátní prázdnoty a je těžké si představit, že se sem každoročně vydávají tisíce vyznavačů tóry. Porozhlédněte se však v synagoze al-Ghirba na tuniském ostrově Džerba trochu víc a snadno pochopíte proč. Základy bíle omítnutého areálu sice spočívají v polopouštní půdě, význam židovského svatostánku však sahá mnohem hlouběji.

Říká se, že nejstarší synagogu v celé Africe založili uprchlíci z Jeruzaléma po zkáze velkého Šalamounova chrámu. Toho chrámu, na jehož základech nyní stojí proslulá Zeď nářků, kam dodnes Židé

chodí truchlit nad zkázou starověké majestátnosti a modlit se za zbudování chrámu nového. Exodus do Tuniska se uskutečnil více než půlstoletí před naším letopočtem, což už samo o sobě něco znamená. Podle pověstí je navíc ve zdech stavby ukrytý kámen, nebo dokonce celé dveře z původního Šalamounova chrámu.

Ve svícnech zavěšených od stropu plápolají svíce a jejich mihotavé plameny osvětlují modro-bílou nádheru. Při takovém pohledu je snadné pochopit, proč právě tahle synagoga tvoří středobod tisícíhlavé židovské obce na Džerbě, která sdružuje dvě třetiny všech tuniských Židů. Modrobílé kachle zdobící interiér byly všechny ručně malované a v architektonických zvláštnostech lze vystopovat další zobrazení legend.

Třetí sloup na východní straně chybí, což prý má dokumentovat zkázu Šalamounova chrámu nebo myšlenku, že nic kromě boha není dokonalé. Výklenek pod svatým obloukem zase označuje místo, kde prý našli tělo mrtvé dívky. Ta tu podle jiné legendy kdysi žila, protože ji ostatní nepřijali do svého středu, a po její smrti tu lidé zbudovali svatyni. Ghirba znamená v arabštině „osamělá“, takže dívka možná propůjčila jméno celému místu. Bůh suď, jak to vlastně bylo — modrobílá majestátnost, jež

Berberské domy si zahrály i ve filmu Hvězdné války.

mnohonásobně převyšuje krásu cibulákového porcelánu, však i po staletích pohltí každého návštěvníka.

Jak se bydlí v jámě

„Líbí se ti berberský dům? Tak si vyber. Kolem jich je spousta a některé z nich jsou dávno opuštěné,“ žertuje Tunisian žijící v Česku Usáma bin Jedder. Na první pohled to však vůbec není vidět. Vyprahlé pahorky v jižní části Tuniska kolem městečka Matmata připomínají měsíční krajinu posetou zvláštními krátery, z níž tu a tam vykukují jako obří oprášovaná rozčuchané palmy. Právě o ty krátery tu však jde. Zdejší Berbeři se kdysi stáhli z pobřeží před silnějšími Římany či egyptskými kmeny a zakopali se tu tak dokonale, že na ně okolní svět na stovky let zapomněl.

Labyrint tuniské Mediny z výšky připomíná staré katakomby

V Matmatě postavili v berberském stylu celý hotel

Pouštní jezdec není úplně sám – v pytlí veze ohočeného fenka, kterého za pár dinárů půjčuje na pochování

Když v polovině šedesátých let minulého století po deštích trvajících tři týdny dorazila do správného střediska Gabès delegace se žádostí o pomoc při rekonstrukci zaplavených příbytků, byli z toho vedle i kovaní znalci okolí. Skoro nikdo neměl ani tušení, že v horách nastalo vůbec nějaké lidé žijí. Neuplynulo však ani deset let a prapodivná zemní obydlí poznal díky filmovému plátnu celý svět. Tvůrci filmu Hvězdné války je však z Tuniska přesadili do daleké, předaleké galaxie, kde na pouštní planetě Tatooine posloužila za domov Luku Skywalkerovi a jeho strýci s tetou. Dnes stejné místo rovněž poskytuje nocleh cizincům zdaleka, protože funguje jako hotel Sidi Driss.

„Bydlím tu sama, a musím tedy zvládnout všechno, co je k životu v poušti zapotřebí. Tady si třeba melu mouku na chleba,“ ukazuje postarší žena v šátku, jež se nám představila prostě jako Fátima, kamennou zmotěrku, která jako by vypadla odněkud z doby kamenné. Fátima patří k více než dvoutisícové komunitě Berberů, kteří stále žijí v podzemních domech. Samotná návštěva berberského obydlí je přitom jako návrat do časů lovců mamutů.

Středobodem každého domu je obrovská, asi deset metrů hluboká jáma s plochým dnem vyhrabaná v zemi a přetvořená do podoby otevřeného nádvoří. Z jejich svislých stěn se otevírají půlkulaté vchody do místností připomínajících jeskyně. Každá má svůj účel — Fátima má pod zemí ložnici, kuchyň, skladiště, obývací i samostatný malý výklenek na mletí mouky. „Je to dobré bydlení — v létě je tu chládek a v zimě teplo,“ pochvaluje si. „Proto se tolik lidí odmítlo přestěhovat do nové, nadzemní vesnice Matmata, kterou vláda vystavěla po povodních.“ ◀

Michael Fokt

Biolog, fotograf a publicista. Jeho makrofotočky barevných exotických žabiček jsou úchvatné. A pavouků taky. Na podzim na něj i jeho ženu Markétu čekají plameňáci národního parku Camargue a pak ještě pár zapomenutých chorvatských ostrůvků.

CO BYSTE UDĚLALI PRO POSLEDNÍ KAPKU VODY?

Všichni si budou pamatovat, kde byli, když vyschly vodovody. Sucho - nebo Bezvodi, jak tomu všichni říkají - už trvá nějakou dobu. Život se proměnil v nekonečný seznam zákazů: nezalévejte zahrady, nebudte dlouho ve sprše, nepodléhejte panice. Jenže teď už žádná voda nezbyvá. Poklidná ulice na předměstí se najednou propadne do válečné zóny plné zoufalství a násilí...

Znepokojivý thriller od autora bestselleru *Smrtka*

LUXOR

V knihkupectví jako doma